

KUL TÚRA SLOVA

*Časopis
pre jazykovú
kultúru
a terminológiu*

*Orgán
jazykovedného ústavu
Eudovíta Štúra
SAV*

HLAVNÝ REDAKTOR

Ján Kačala

VÝKONNÝ REDAKTOR

Ivan Masár

REDAKČNÁ RADA

Eugénia Bajzиковá, Valéria Be-
táková, Gejza Horák, Ján Ho-
recký, Ján Kačala, Ivan Masár,
Ján Matejčík, Ján Oravec, Kon-
štantín Palkovič, Jozef Ružička,
Ján Sabol, Elena Smiešková,
Milan Urbančok

REDAKCIA

Bratislava, Nálepková 26

KULTÚRA SLOVA — ROČNÍK 7 — ČÍSLO 6

OBSAH

J. Mlacek, Frazeologické jed- notky v novinových tituloch	193
J. Oravec, Vybraté state z morfológie	200
J. Mistrík, Štýl nominálny a verbálny	207
E. Rísová, Štruktúra viacslov- ných pomenovaní v tehliar- skej technologickej termino- lógii	210
M. Majtán, Slovo <i>nártie</i> (<i>nárt, nárt</i>) v slovenských zemepisných názvoch . . .	214

Rozličnosti

Ostrov Ernsta Thälmana — Thälmannov ostrov. L. Dvonč	216
Razba či ražba? J. Štolc .	219

Správy a posudky

Slovenčina v textoch turistic- kého ruchu. J. Jacko . .	220
Terminologická a štylistická stránka publikácie so športo- vou tematikou. J. Horecký	221

Spytovali ste sa

Uspokojiť sa. G. Horák . .	223
O názve obce Slažany. M. Majtán	223

Frazeologické jednotky v novinových titulkoch

JOZEF MLACEK

Titulok ako názov novinárskeho článku má osobitné postavenie v horizontálnom členení publicistického textu. Preto nijako neprekvapuje, že sa mu v zahraničnej i našej domácej literatúre venovala náležitá pozornosť, a to tak zo stránky funkčnej, štylistickej, teda vlastnej publicistickej, ako aj zo stránky formálnej (v tom aj jazykovej). Prehľad tejto literatúry podáva J. Mistrík v Štylistike slovenského jazyka (Mistrík, 1970, s. 371). Cieľom nášho príspevku je preskúmať fungovanie a využívanie frazeologických jednotiek v titulku. Ide o otázku, ktorá sa u nás doteraz neskúmala a ktorá môže pritom veľa napovedať jednak pre charakteristiku vyjadrení titulku, jednak pre rozbor frazeológie v publicistickom štýle i pre rozbor slovenskej frazeológie vôbec.*

Frazeologické zvraty sa v novinových titulkoch vyskytujú relatívne často. Pravda, existuje tu celá škála možností ich uplatnenia. Raz frazeologická jednotka tvorí celý titulok, inokedy len jeho časť a inokedy sú v ňom rozmanité druhy parafráz ustálených výrazov alebo rozličné napodobneniny frazeologizmov. Vynára sa otázka, ktorými svojimi vlastnosťami nadobúda frazeologická jednotka predpoklady uplatnenia sa

* Na výskum sme vybrali niektoré ročníky našich najrozšírejších novín: Pravda 1965, 1971, 1972 [príslušné doklady označujeme P 65, P 71, P 72], Práca 1965, 1971, 1972 [C 65, C 71, C 72], Smena 1965, 1971, 1972 [S 65, S 71, S 72] a Československý šport 1972 [Š 72]. Skúmané ročníky týchto novín poskytujú dosť materiálu, takže z nich možno robiť viaceré čiastkové závery v obidvoch naznačených smeroch.

v titulku? Sú to pravdepodobne také funkčné a významové kvality, ktoré sú charakteristické i pre sám titulok i pre frazeologický zvrät. Ak sa ako typická črta titulku uvádza, že titulok nielen orientuje a upútava pozornosť čitateľa, ale vyjadruje aj istý „postoj autora, komentár“ (Horecký, 1961, s. 211), a ako typická vlastnosť frazeologizmov zasa to, že veci nielen pomenúvajú, ale „charakterizujú a odkrývajú vzťah hovoriaceho k objektu reči“ (Babkin, 1970, s. 10), potom práve v týchto sémantických príznakoch obidvoch uvedených jednotiek (frazeologizmu a titulku) treba vidieť najvlastnejší predpoklad na vhodné i časté uplatňovanie frazeologických zvrátov v novinových titulkoch.

V prvom rade si všimneme frazeologické zvraty s vetnou alebo súvetnou stavbou. Ide najmä o príslovia, porekadlá, okrídlené výrazy, úslovia. Najmä príslovia a porekadlá, no zriedkavejšie aj iné ustálené zvraty s vetnou stavbou sa všeobecne vyznačujú vysokým stupňom zmeravenosti a ustálenosti lexikálneho zloženia. Formálna i významová zmeravenosť takýchto výrazov vedie k značnej miere redundantnosti (nadbytočnosti) niektorých ich zložiek. V titulkoch sa na túto vlastnosť frazeologizmov s vetnou stavbou reaguje tak, že sa pôvodná stavba alebo pôvodné zloženie výrazu istým spôsobom aktualizuje. Iba celkom zriedkavo nachádzame v titulkoch celé príslovie alebo porekadlo: *Príležitosť robí zloděja* (S 72) — *Ani ryba, ani rak* (P 65) — *Dvom pánom nemožno slúžiť* (C 71) — *Čo ta nepáli, nehas?* (S 72 — ide tu o syntaktický variant so zmeneným poriadkom viet a príslovie ako celok nadobudlo aj novú modalitu.)

Príslovia a porekadlá majú často podobu súvetia alebo bohato rozvitej vety. Z rozmerových dôvodov (titulok totiž nemôže mať — ako na to upozornili viacerí bádatelia — veľa slov) sa takéto jednotky v titulkoch uvádzajú v nedokončenej podobe: *Lepší vrabec v hrsti...* (C 71) — *Ohýbaj ma, mamko...* (C 71) — *Komu sa nelení...* (P 65) — *Nie je všetko zlato...* (P 65) — *Keď hrniec kastról karhá...* (P 71; nedokončená časť: *a oba sú čierne*; pravda, je tu aj lexikálna zmena: *hrniec kotol karhá a oba sú čierne*) — *Ani čert nie je taký čierny...* (S 71) — *Kde sa dvaja biali...* (S 71; nedokončenie spolu s morfológickou zmenou).

Osobitne tu treba ešte uviesť prípad, keď titulok má formu nedokončenej stavby príslovia alebo porekadla, no dokončenie je na začiatku vlastného textu: *Koľko jazykov poznáš...* (S 72; dokončenie na začiatku textu: *toľkoráz (!) si človekom*). Špecifickosť tohto typu spočíva v nezvyčajnom spojení titulku s vlastným textom. Bežnejší je totiž prípad, že sa medzi titulkom a vlastným textom článku utvára isté napätie a frazeologický zvrät sa uvádza ako jeden z prostriedkov na dosiahnutie tohto napätia (Horecký, 1961, s. 212). V citovanom prípade

sa síce tiež naznačí napätie, ale začiatok textu ho hneď silno obmedzuje.

Iným typom sú také titulky, v ktorých sa modálne alebo časovo obmieňa ináč ustálená podoba príslovia alebo porekadla, prípadne sa medzi ustálené zložky spojenia vkladá aktualizujúci výraz. Napr.: *Nádej nezomiera posledná* [S 72] — *Trafená hus zagágala, alebo ...* [C 71; nedokončenie tu už nie je vecou frazeologického zvratu, ale celej výstavby daného titulku] — *Tentoraz (!) odvážnemu šťastie neprialo* [C 71] — *Narazi kosa na kameň* [C 71; pravda, tu je aj lexikálna zmena: *trafila, padla* — *narazí*] — *Zide z očí, nezide z mysle* [S 71] — *Bez práce nebudú koláče* [S 65] — *Červený kohút prisilno kikirika* [S 65] — *Risk nie je vždy zisk* [C 71] — *Pravda už oči nekele* [P 72].

Výraznú skupinu tvoria titulky, v ktorých sa jeden komponentvejnej alebo súvetnej stavby frazeologizmu nahrádza aktuálnymi výrazmi, inými slovami. Na pozadí ustáleného významu pôvodného frazeologického zvratu sa v takýchto prípadoch uplatňuje už aj nový význam, takže tu ide o tzv. parafrázu ustáleného výrazu. Lexikálna náhrada zvyčajne vedie ku konkretizácii významu pôvodnej frazeologickej jednotky. Napr.: *Dôvera nad zlato* [P 65] — *Zo štátneho krv netečie* [P 72] — *Statočná práca sa sama chváli* [P 72] — *Blýska sa na súčiastky* [S 72] — *Dvaja sa bili* — *Lokomotíva sa smeje ...* [S 65; popri: *Jednou ranou dve muchy* [P 65] aj: *Jednou ranou dve víťazstvá* [S 71; v obidvoch prípadoch sa vynecháva slovesná zložka spojenia]. Uplatnenie takýchto parafráz s lexikálnym zamieňaním zložiek súvisí zväčša iba s významovými danosťami a potrebami (napr. v jednotke *dobrá vec sa sama chváli* pozitívny hodnotiaci príznak umožnil utvoriť aktualizujúci titulok *Statočná práca sa sama chváli*), niekedy sa však podmieňuje aj zvukovými alebo inými formálnymi súvislosťami medzi zamieňanými slovami: *Blýska sa na časy* — *Blýska sa na súčiastky*.

Zriedkavejšie, ale veľmi výrazné sú také titulky, v ktorých sa celkom mení pôvodná konštrukcia frazeologického zvratu: *Kosa na kameň* [S 72; vypustením slovesného komponentu — *trafila, padla* — sa celý výraz nominalizuje] — *Len nech motyka nevystrelí* [C 71; celková syntaktická prestavba súvetnej konštrukcie porekadla *Keď boh dopustí, aj motyka spustí*].

Napokon sa ešte treba pristaviť pri takýchto prípadoch: *Ruka ruku myje a pomastí* — *nič sa nemôže stať* [C 71] — „*Bohatým*“ berú, „*chudobným*“ dávajú [P 71]. Formálne ide o titulky s istými variantmi príslušných porekadiel. Predsa tu však nachádzame isté významové osobitosti. Z čoho vyplývajú? Z toho, že sa význam niektorých zložiek ustáleného výrazu aktualizuje. Prostriedky aktualizácie sú v každom z uvedených príkladov iné: V prvom slovesný komponent (*myje*) vstupuje do koordinatívneho vzťahu s iným slovesom, ktoré je už mimo

danej jednotky, a tak sa tu stretá frazeologický význam spojenia s doslovným významom, v druhom prípade sa vybraté komponenty spojenia vyčleňujú graficky.

Táto časť môžeme uzavrieť konštatovaním, že frazeologické zvraty s vetnou stavbou sa ako novinové titulky len zriedkavo zjavujú vo svojich ustálených podobách (či už celkom zmeravených alebo variantných), ale častejšie sa uplatňujú s rozličnými aktualizujúcimi zmenami vo svojej forme, zložení alebo význame.

Frazeologické jednotky so syntagmatickou stavbou, v ktorých sa často vidí jadro frazeológie, sú na rozdiel od dosť stereotypných ustálených výrazov vetnej povahy konštrukčne veľmi rozmanité. Zistili sme, že vznikajú v podstate podľa všetkých modelov voľných syntagmatických spojení (Mlacek, 1972). Z tejto ich povahy vyplývajú aj isté predpoklady na využitie takýchto frazeologických jednotiek v titulkoch. Pestrá varieta konštrukcií týchto frazeologizmov naznačuje, že úsilie o novinársku aktuálnosť tu nepôjde cez parafrázovanie, rozbiejanie frazeologických konštrukcií (hoci ani to sa celkom nevyklučuje), ale že sa tu bude väčšia váha prikladať významovým, sémantickým vlastnostiam frazeologizmov.

Nijako neprekvapuje, že zo syntagmaticky stavaných frazeologizmov aj v titulkoch najčastejšie nachádzame slovesné ustálené spojenia. Skupina slovesných frazeologických jednotiek je totiž vnútorne dosť čílna, a tak dáva možnosť variabilného vyjadrovania titulkov. Slovesné frazeologizmy majú okrem toho v porovnaní s ostatnými frazeologickými zvratmi ešte dve prednosti. Pomerne veľa z nich nemá ešte celkom zmeravený slovosled zložiek, a to umožňuje využívať pri nich zásady aktuálneho členenia, napr.: *Karty miešala Sparta* (P 71) proti základnému poradiu *miešať karty*. Slovesné frazeologizmy majú najviac premenlivých zložiek (v slovníku sa to odráža existenciou tzv. alternantov, napr. *vyhadzovať niekomu niečo na oči*), a teda sa dajú uplatniť v najrozmanitejších významových i kontextových súvislostiach. Pokiaľ ide o ich konkrétny výskyt v titulkoch, treba tu vydeliť niekoľko formálne dosť odlišných skupín.

Ako základnú treba uviesť skupinu, v ktorej titulok obsahuje celú takúto frazeologickú jednotku. Celková miera obraznosti daných titulkov závisí od stupňa frazeologizovanosti a obraznosti samej jednotky. Napríklad: *Ludskosť zvoní na poplach* (G 71 — *Nemlätia slamu naprázdno* (C 71; dosť výrazná zmena pôvodnej jednotky *mlátiť prázdnu slamu*; badať tu zreteľný posun k doslovnému významu) — *Keď sa vezme rozum do hrsti* (C 71) — *Borhy má v Kuvašte kurz* (P 65) — *Koniec bol na dosah ruky* (P 65) — *Robia nám dobré meno* (P 65) — *Muži Slávie UK vyšli naprázdno* (P 71) — *Iniciatíva technikov má zelenú* (P 71) — *Prečo boli Zprávy trňom v oku reakcie* (P 71) — *Nebráť si*

veľa na plecía (S 65) — *Československo dalo Anglicku do videnia* (S 65) — *Majstra Európy sme udržali v šachu* (S 65) — *Kto kazí vzduch* (P 72) — *Neláme vopred palicu* (P 72) — *K slovu sa dostali aj lyžiari* (S 72).

Podobne ako pri frazeologizmoch s vetnou stavbou aj pri slovesných frazeologických zvratoch so syntagmatickou stavbou sa v titulkoch prejavuje silná tendencia vypúšťať sloveso, a to najmä — podobne ako vo voľných syntaktických spojeniach — sloveso s chudobným lexikálnym významom (vo voľných spojeniach sú to najmä pomocné slovesá, vo frazeologickej jednotke zasa slovesá, ktoré sú voľným, premenlivým komponentom ustáleného výrazu). Napr.: *Strana na čele ostrého triedneho boja* (P 72) — *Pólisti od macochy?* (S 72) — *Konečne aj majster na štíte* (S 65) — *Aj prešovský futbal na výšni* (S 65) — *Rozum do hrsti* (P 71) — *Konkurenti za jeden koniec?* (S 71) — *Plynovodu zelenú* (P 71).

Ďalším variantom s elipsou slovesnej zložky sú titulky, v ktorých zostala z pôvodnej slovesnej frazeologickej jednotky len jej konštrukčne závislá menná časť (jedno alebo dve slová); tá sa však na rozdiel od predchádzajúceho typu s elipsou slovesa môže tvarovo i syntakticky samostatne pretvárať. Takéto prípady už často tvoria hranice pôvodnej frazeologickej jednotky, nemožno ich už hodnotiť ako varianty pôvodnej jednotky, ale ako jej parafrázy. Pravda, miera straty frazeologizácie tu môže byť rozličná. Napr.: *Pedagóg s dlhými prstami* (P 65) — *Konečne bodka za Mexikom* (S 71) — *Bodka za prípadom Sparta* — *ZKL* (S 65) — *Videli ich na lopatkách* (C 72) — *Kameň úrazu* (S 72) — *„Levičatá“ do jamy ľavej* (P 72) — *Hrach na stenú* (S 72).

Zo sémantického hľadiska sú pozoruhodné také úplné alebo aj čiastočne vynechané slovesné frazeologické zvraty, pri ktorých dochádza k zloženému metonymicko-personifikačnému významovému posunu. Na tento typ sa už okrajovo upozornilo stručnou poznámkou pri všeobecnejšom pohľade na problematiku titulku (Otázky novinárstva 1960, s. 200). Zvyčajne sa tu synekdochicky posúva smerom od častí k celku (pomenovanie totum pro parte) význam premenlivej časti frazeologizmu a táto zmena vyvoláva v spojení so slovesnou frazeologickou jednotkou ďalší posun — personifikáciu. Napr.: *Martin stratil krok* (P 72; porovnajme s titulkom *Našli futbalisti Považskej Bystrice správny krok?* — C 72) — *Počasie kríži plány* (S 72; tu len personifikácia) — *Tromfy sú v rukách Dukly* (S 72) — *Žilina v päťach Dukly Trenčín* (P 65) — *Vydržia Košice s dychom?* (P 65) — *Osud majstra v rukách Svitú* (S 65).

Sémantické posuny tohto druhu vedú niekedy pri aktualizovaní frazeologizmov v titulkoch k paradoxným, zdanlivo protirečivým výrazom.

Napr.: *Úroda v rukách počasia* (C 72) — *Teplá voda kameňom úrazu* (C 71). Zdá sa, že tu ide o logickú chybu. Vzniká otázka, či to nie je aj jazyková (a užšie frazeologická) chyba. Paradoxnosť takýchto spojení sa však pociťuje iba vtedy, ak sa dané frazeologické zvraty rozkladajú na jednotlivé zložky a ich význam sa berie izolovane (*ruky počasia, voda je kameňom*; ale aj niektoré z predchádzajúcej skupiny: *v rukách Dukly, v pätách Dukly Trenčín*; pravda, tu sa pociťuje metonymickosť pomenovania). Ak sa však frazeologická jednotka berie ako skutočný celok a ráta sa len s jej celkovým významom, potom sa protirečivosť stráca a celý výraz sa javí ako bežný typ prenesenia významu.

Menné frazeologizmy sa v novinových titulkoch vyskytujú zriedkavejšie. Aj pri nich nachádzame jednak prípady uplatňovania frazeologickej jednotky v jej základnej podobe, jednak rozličné aktualizované spojenia. Napr.: *Márnotratný syn* (S 65) — *Tajomstvá na vlásku* (S 65) — *Dolu čiapku pred šapkom* (P 71; v základnej podobe je výraz *klobúk dolu*... — ide tu teda o zmenu slovosledu, ale aj o lexikálnu zmenu, ktorá je motivovaná vlastným menom) — *Chýb ani maku* (S 71) — *Šťastie v nešťastí* (S 71) — *Sedemhlavý drak administratívy* (P 65) — *Na staré kolená*... (P 65) — *Horké slzy pokrytectva* (P 65; trochu nejasné) — *Čierne dni starého Albionu* (P 72) — *Návrh na vratkých nôžkach* (P 72) — *Žaby na prameňoch* (C 72; zvyčajne sa vyskytuje iba v singulári).

Ako kontamináciu slovesného a menného frazeologizmu možno vysvetliť titulok *Kľúč ku kľúčovému problému* (P 65). Ide o výsledok skríženia spojení: *mať, nájsť kľúč k niečomu* a *kľúčový problém niečoho*, pričom môže prísť do úvahy ešte aj doslovný význam menného spojenia (*kľúčový problém* — *problém s kľúčmi*). V samom titulku sa prítomnosť tohto tretieho významového elementu ani nedokazuje ani nevylučuje, rozhoduje o ňom až vlastný obsah takto nadpísaného článku.

Z celého predchádzajúceho rozboru materiálu vyplýva, že v titulkoch sa frazeologické jednotky nielen uvádzajú, ale ešte častejšie sa rozlične modifikujú, aktualizujú. Z hľadiska príslušnosti takýchto výrazov do frazeológie tu potom nachádzame jednak také, ktoré ešte možno pokladať za jednotky frazeológie, jednak také, čo už prekročili hranice frazeológie a prešli k voľným spojeniam. No rovnako závažná je aj otázka správnosti, resp. nesprávnosti uplatňovania celých frazeologizmov alebo jednotlivých aktualizčných premien. Vo frazeológii síce doteraz nie je nejako presnejšie rozpracovaná problematika normy, správnosti a nesprávnosti, ale aj tak možno z istých aspektov hodnotiť viaceré frazeologizmy alebo ich parafrázy v titulkoch ako nenáležité, nesprávne. Rámcovo možno vychádzať zo Švarckopfovho všeobecného

zistenia, že frazeologická norma sa porušuje, ak sa porušuje niektorá čiastková jazyková norma (fonologická, morfológická, syntaktická, lexikálna, sémantická alebo štylistická), ktorá je prítomná pri utváraní frazeologickej normy (Švarckopí, 1970, s. 154). Z rozličných dôvodov sa potom ako frazeologicky chybné javia takéto titulky: *Ranné vtáča ďalej doskáče* (C 71; mechanické prebratie analogického českého výrazu; v slovenčine je sémanticky nevýrazné) — *S bubnom na zajace sa nechodí* (C 71; syntaktické narušenie, neodôvodnená zmena slovosledu, ktorá mení vzťahy vnútri jednotky, a tým porušuje význam celej jednotky *ísť s bubnom na zajace*) — *Tridsať futbalových strieborných* (P 65; aktuálny prívlastok *futbalových* mal stáť pred celým výrazom, lebo takto zbytočne rozbieja pôvodné spojenie) — *Kde je začiatok vode a koniec chlebov* (S 65; prvá časť je mechanickým prebratím analogickej českej frázy; v slovenčine je morfológicky nenáležitá) — *Nestavajme zámky vzdušné* (P 72; neodôvodnená zmena ustáleného poradia v jednotke *stavať vzdušné zámky*) — *Beránek prilial oheň* (P 71; sémantické narušenie pôvodnej jednotky *prilial [olej] na oheň*) — *V čom je zakopaný pes* (P 71; neodôvodnená zmena poradia zložiek) — *Nielen chlebom živý je človek* (P 72; aj tu ide o nenáležité narušenie ustáleného poradia komponentov).

Záverom môžeme konštatovať, že frazeológia je bohatým a veľmi vhodným zdrojom na neprestajné ožiovovanie a sprestrovovanie novinových titulkov. Na druhej strane úsilie novinárov o stručné a aktuálne uplatňovanie frazeologizmov v titulkoch preveruje vyjadrovacie možnosti frazeológie, odkrýva niektoré jej doteraz skryté alebo potenciálne predpoklady, a tým dáva viacero podnetov na teoreticky dokonalejší opis a výklad frazeologickej jednotky i celej frazeológie.

LITERATÚRA

BABKIN, A. M.: Russkaja frazeologija, jejo razvitije i istočniki. Leningrad, Izd. Nauka 1970, 262 s.

HORECKÝ, J.: K jazykovej výstavbe titulkov v slovenskej dennej tlači. In: Otázky novinárstva. 1960. Martin, Matica slovenská 1961, s. 211—222.

MISTRÍK, J.: Štylistika slovenského jazyka. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1970, 415 s.

MLACEK, J.: Zo syntaxe frazeologických jednotiek. AFPhUŠ. Spoločenskovedný zôšit 9. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1972, s. 80.

ŠVARCKOPF, B. S.: Jedinica frazeologičeskogo sostava jazyka i norma. In: Aktualnyje problemy kultury reči. Red. V. S. Kostomarov a L. I. Skvorcov. Moskva, Izd. Nauka 1970, s. 153—177.

Vybraté state z morfológie

JÁN ORAVEC

Klasifikácia čísloviek

Hoci morfológia ako prvá časť náuky o gramatike je stará vyše dvetisíc rokov (podstatne staršia ako náuka o syntaxi), predsa obsahuje isté body, na ktoré zostali v jazykovede rozličné náhľady doteraz. Doktoré z nich patria k tzv. večným otázkam, iné sa vynorili so zmenou gramatickej stavby jazykov alebo s ich hlbším poznaním ako dôsledok používania nových jazykovedných metód. Medzi takéto otázky slovenskej morfológie patrí slovnodruhovú zaradenie čísloviek, zámen, predložiek a častíc. Všetky tieto otázky riešila *Morfológia slovenského jazyka*. Jej riešenia pokladáme za najprimeranejšie. Predstavíme ich s krátkym odôvodnením bez zachádzania do podrobností a do dlhých diskusií s inými náhľadmi.

Číslovky ako slovný druh konštituuje predovšetkým ich význam. Pravda, myslí sa tým ich kategoriálny význam (všeobecný lexikálny význam celého slovného druhu), podobne ako sa tento význam chápe aj pri iných slovných druhoch, napr. pri podstatných menách ako význam substancie, pri adjektívach ako význam kvality atď. Číslovky sú slová číselného významu. Pomenúvajú jednak samostatné pojmy počtu, jednak číselné príznaky vecí, dejov i príznakov. Je to vymedzenie pomerne široké, ale adekvátne podstate čísloviek. V slovenskom jazyku sa totiž počítajú nielen veci, ale aj deje a vlastnosti. Ukážeme si to napr. pri dejoch. Tak máme nielen spojenia *desať striel/desatoro striel (desať výstrelov)*, ale aj *desať ráz/desaťkrát, (po) desiaty raz vystreliť a desiata strela/desiaty výstrel*. To, že náš jazyk osobitne odráža kvantitu dejov, naznačuje sa aj inými gramatickými prostriedkami, napr. opätovacími a opakovacími slovesami, podobne ako kvantitu vecí naznačuje gramatickým číslom (jednotným — množným) pri podstatných menách. Je preto odôvodnené zaraďovať medzi číslovky aj také slová, ktoré pomenúvajú počet dejov, teda slová typu *desaťkrát*. Sú to akoby základné číslovky usporiadané na vyjadrovanie počtu dejov. Do tohto slovného druhu rovnako patria i radové číslovky. Oprávňuje ich na to nielen základný číselný význam, ale i jeho štruktúrovanosť. Ako tvoria číselný rad základné číslovky *jeden, dva, tri...*, rovnako tvoria číselný rad číslovky *prvý, druhý, tretí...* Napr. s číslovkou *šiesty* sa asociuje aj číslovka *piaty*, resp. aj *siedmy* (s výnimkou prípadu, keď číslovka *šiesty* stojí na konci číselného radu). Pri prídavných menách takáto viazanosť jednotlivých členov jednoducho nejestvuje, podobne

ani pri príslovkách, a to ani pri príslovkách miery a iných názvoch.

Akademická *Morfológia slovenského jazyka* berie pri číslovkách primerane do úvahy aj ich formálnu a syntaktickú stránku tým, že za ich jadro pokladá základné číslovky, ku ktorým sa tesne priradujú skupinové číslovky (kolektíva) ako ich významové alebo iba tvarové varianty, napr. *štvoro detí* popri *štyri deti*, ale iba *štvoro husí* (porov. *Morfológia slovenského jazyka*, s. 315). Toto vymedzenie jadra čísloviek nie je však vymedzením čísloviek vôbec. Okolo tohto jadra sa zoskupujú ďalšie druhy čísloviek: číslovky s formou prísloviek a adjektív. Formu prísloviek (typické zakončenie na *-o*, *-e*) majú ako jedinú totiž aj skupinové číslovky, a to od číslovky *štvoro*. Tendencia k neohybnosti je hlavnou tendenciou i v morfológii ohybných základných čísloviek. Prejavuje sa napr. používaním nominatívu namiesto ostatných pádov v postavení bez mena počítaného predmetu (porov. *počítať do desať*, *od desať do dvadsať* a pod.), používaním nominatívu v tzv. podielových číslovkách (ktoré sú vlastne iba jedným z použití základných čísloviek), prevahou mužského rodu a zánikom tvarov ostatných rodov pri číslovke *jeden* v istých použitíach (napr. *dvadsaťjeden*, *jeden a pol minúty*...). Konečnú etapu vývinu predstavujú skupinové číslovky, ktoré sú celkom nesklonné (okrem čísloviek *dvoje*, *troje*), hoci sa ešte v tridsiatych rokoch pripúšťalo aj ich skloňovanie. Z uvedeného je azda zreteľné, že formálna hranica medzi číslovkami a príslovkami je nejasná a že vyčleňovať číslovky spomedzi plnovýznamových slovných druhov hlavne na základe morfolologickej formy je málo šťastný postup. Ak by sa domyslel do konca, museli by sme k príslovkám zaradiť aj skupinové číslovky aj daktoré základné číslovky a daktoré spôsoby použitia všetkých základných čísloviek (bývalé tzv. podielové číslovky). Vhodnejším kritériom je tu kategoriálny číselný význam a jeho štruktúrovanosť.

Tento význam dostačujúco odlišuje číslovky aj od zámen. Keď ide o číselný rad alebo o jeho súčasť, máme do činenia s číslovkami, nie so zámenami, a to aj vtedy, keď ide o číslovky typu *dvojaký*, *trojaký*, *štvoraký*. Druhú časť základu týchto zložených slov síce rovnako znie ako zámeno *aký*, ale z toho ešte nevychodí, že celá zloženina je zámenom, keď prvá časť má konkrétny číselný význam. Naopak, druhý základ v týchto zloženinách stráca svoju sémantickú samostatnosť a stáva sa akoby príponou prvej časti, takže zloženiny typu *dvojaký* sú v porovnaní so staršími (dnes už neživými) druhovými číslovkami typu *dvoji* len ich výraznejšími variantmi, porov. ich v ľudovej hádanke *Dvoje víno v jednom súdku / Dvojaké víno v jednom súdku — čo je to?* Z takto zakončených slov sú zámenami len slová *koľkoraký*, *toľkoraký*, lebo iba tie majú abstraktný zámenný význam, ktorý sa nedá zistiť bez kontextu, kým slová typu *dvojaký* majú presný význam i mimo

kontextu. Ak by sme pripustili, že slová typu *dvojaký* sú zámenami, potom slová *tolkoraký*, *kolkoraký* by museli byť zámenami zámen.

Akademická *Morfológia slovenského jazyka* vystihuje jazykovú skutočnosť objektívne, keď medzi číslovky zaraďuje nielen základné a skupinové číslovky, lež aj radové, druhové a násobné číslovky. A nielen to. Zároveň ukazuje, ako jednotlivé druhy čísloviek súvisia so základnými číslovkami, ktoré stoja v centre. Skupinové číslovky stoja vo funkcii základných pri pomnožných podstatných menách (tam sa základné číslovky nedajú použiť). Tu sú tvarovou obmenou základných čísloviek. Ďalej sa používajú pri počítaní vecí, ktoré jestvujú v dvojiciach alebo v iných viazaných i voľných skupinách. Tu však už ustupujú základným číslovkám. Násobné číslovky typu *päť ráz*, *päťkrát* sú iba špecifickým použitím základných čísloviek na počítanie (hlavne) dejov vyjadrených slovesami. Druhové číslovky zasa predstavujú takéto špecifické použitie skupinových čísloviek typu *dvoje*, *štvaro*, pri počítaní vlastností, druhov; druh sa pri nich naznačuje iba druhou časťou zloženín *dvojaký/dvojako*, *štvoraký/štvorako*, nie osobitným slovom. Radové číslovky určujú (miesto) postavenie v číselnom rade, a to postavenie vecí (*prvý ...*, *piaty ...*) alebo deja (*prvý raz/prvýkrát*, *piaty raz/piatykrát*). Ak by sme chceli radové číslovky zaradiť medzi prídavné mená, musela by sa podstatne zmeniť definícia adjektív v tom zmysle, že adjektíva pomenúvajú kvalitu a kvantitu.

Zaradenie zámen

Aj o definovaní zámen a o ich zaraďovaní medzi slovné druhy existujú doteraz nerovnaké mienky. Tradičné gramatiky indoeurópskych jazykov pripisujú zámenám platnosť osobitného slovného druhu bez bližšieho odôvodňovania. V slovanských gramatikách sa zámená obyčajne zaraďujú medzi ohybné slovné druhy pred číslovky alebo za ne. V špeciálnych štúdiách sa aj odôvodňuje zaradenie zámen za číslovky. Robí tak napr. B. Havránek. V štúdií *Řadení slovních druhů v mluvnici* (1960) zaradil flektívne slová do poradia: slovesá, substantíva, adjektíva, číslovky, zámená. Poradie komentuje takto: „Ovšem i v tom je jisté zjednodušení, protože podle znaků sémanticko-morfologických a syntaktických jsou číslovky i zájmena buď substantívy nebo adjektivy [ovšem nelze řadit trojrozměrně nebo čtyřrozměrně]. Rovněž nepřehlídíme plně k specifickému významu zájmen, ale klademe je právě pro něj za číslovky.“

Keď prizeralme na to, že B. Havránek nezaraďuje medzi zámená príslovkové zámená, súhlasíme s takýmto umiestnením zámen v jeho systéme slovných druhov. Vyjadruje ním po prvé to, že zámená sú osobitným slovným druhom, po druhé to, že zámená sa odlišujú od

predchádzajúcich ohybných slovných druhov, keďže stoja až za nimi. V slovenskej gramatickej literatúre prevláda o zámenách podobný názor, až najnovšie sa zjavila i jeho modifikácia, že zámená „idú naprieč“ plnovýznamovými slovami. Ak spojenie „idú naprieč“ značí toľko, že zámená ako osobitný druh sa dotýkajú so všetkými plnovýznamovými slovnými druhmi, potom máme proti nemu iba takú námietku, že je nejasné. Spojenie „idú naprieč“ je totiž u nás známe v inom zmysle. Spojením „idú naprieč“ už dávnejšie charakterizoval V. Mathesius vzťah neohybných pomocných (podľa neho usúvzťažňovacích) slov k plnovýznamovým slovám (pomenúvacím). Mathesiusovo spojenie „idú naprieč“ má iný význam, ktorý sa nedá vzťahovať na zámená, lebo zámená nie sú iba pomocné usúvzťažňovacie slová, ale aj gramatické (nie lexikálne) náhrady plnovýznamových slovných druhov, sú to syntaktické substantíva, adjektíva, číslovky, príslovky a slovesá. Táto syntaktická zvláštnosť zámen však neznačí, že by sa mali rozplynúť medzi plnovýznamovými slovnými druhmi a ako slovný druh sa stratíť. Existuje síce stanovisko, ktoré za slovné druhy uznáva iba substantíva, adjektíva, slovesá, príslovky a neuznáva za slovné druhy číslovky, zámená a všetky pomocné slová. Oproti nemu však stojí ostatná teoretická literatúra, ktorá sa nevzdáva gramatickej (lingvistickej) analýzy tejto väčšiny slovných druhov. Osobitnú pozornosť venuje i zámenám. Zámená odlišuje od všetkých plnovýznamových slov vcelku. Rozdiel označuje rozličnými termínmi: kvalitatívne slová — demonstratívne slová (F. Miklosich), symbolická funkcia — deiktická funkcia (J. Kuryłowicz), plnovýznamové slová — demonstratívne slová (O. Jespersen) a pod. Vyzdvihuje, že deiktická funkcia kontrastuje so symbolickou (J. Kuryłowicz), že zámená stotožňujú bez pomenúvania, alebo žiadajú stotožniť (O. Jespersen) a pod. Stavia rovinu deixy ako sekundárnu do opozície proti primárnej pomenovacej rovine, t. j. rovine plnovýznamových slovných druhov, a tým vymedzuje zámená ako samostatný slovný druh so svojráznym významom.

Na toto osobitné postavenie zámen medzi slovnými druhmi upozorňuje aj akademická *Morfológia slovenského jazyka*. Definíciou „Zámená nepomenúvajú, ale iba označujú, príp. naznačujú substanciu, kvalitu, kvantitu, okolnosť, dej“ zvyrazňuje, že zámená síce zachytávajú z mimojazykovej skutočnosti všetko, čo plnovýznamové slovné druhy, ale práve preto, že to zachytávajú odlišnou „technikou“, sú samostatným slovným druhom. Zámená sa teda konštituuju ako slovný druh na základe svojho abstraktného deiktického významu. Pre tento abstraktný význam sa pri označovaní mimojazykovej skutočnosti musia opierať o situáciu (napr. o dialóg), o kontext, gesto, ale práve pre vysoko abstraktný význam ich na zachytenie mimojazykovej skutočnosti stačí taký minimálny počet. Abstraktnosť významu robí zo zámen syntactic-

ké synonymá substantív, adjektív, prísloviek..., ale práve táto abstraktnosť významu zreteľne odlišuje zámená i na syntaktickej rovine od plnovýznamových slovných druhov. Napr. substantíva, adjektíva... pre svoj konkrétny význam spravidla nebývajú spájacími výrazmi, kým zámená (opytovacie, ukazovacie zámená alebo ich súvťažné dvojice typu *ten-ktorý, aký-taký, tam-kde* a pod.) celkom bežne spájajú súvetia, a viaceré z nich (alebo ich tvary) celkom prešli k spojкам.

Abstraktný význam umožnil zámenným základom rozmanitú morfológickú formu. Aj táto formálna rozmanitosť a nepravidelnosť odlišuje zámená od základných plnovýznamových slovných druhov. S daktorými slovnými druhmi, ktorým v syntaxi konkurujú (s adjektívami, príslovkami), sa zámená síce formou zhodujú do veľkej miery, ale od iných sa odlišujú viac (od čísloviek) alebo celkom (od substantív).

Uvedené rozdiely aj zhody zámen a plnovýznamových slovných druhov, hoci nie všetky, dostatočne ukazujú, že zámená nie sú iba funkciou jedného slovného druhu, ale že sa v podstate rovnakým spôsobom vzťahujú na všetky plnovýznamové slovné druhy. To robí zo zámen osobitný slovný druh, ktorý — ak sa už máme vyjadriť geometricky — je nad plnovýznamovými slovnými druhmi.

Systém predložiek

Predložky majú z pomocných slovných druhov najkonkrétnejší význam. Stoja blízko k príslovkám. Odlišujú sa od nich tým, že okolnostné vzťahy vyjadrujú nie samy, ale v spojení s pádmí podstatných mien. Okrem toho už vyjadrujú aj abstraktnejšie ako príslovkové významy. Z druhej strany významovo susedia s významami pádov. Konkretizujú dnes už abstraktné významy pádov. K pádom sa začali pridávať v ďalekejšej (predpisomnej) minulosti jazyka, keď ešte pády mali konkrétnejší, zväčša lokálny význam, na zvýraznenie tohto významu. Konkrétne významy z pádov postupom času značne vyprechali, uchovali sa viac vo významoch predložiek. Preto systém predložiek sa nedá primerane zistiť bez ohľadu na systém pádov, ani významy jednotlivých predložky sa nedajú primerane opísať bez ohľadu na pád, s ktorým sa viaže.

Systém predložiek akoby oneskorene sledoval vo vývine systém pádov. Najzreteľnejšie ho vidieť pri prvotných predložkách. Prvotné predložky sú tie predložky, ktoré sa dnes používajú výhradne v predložkovej funkcii na rozdiel od druhotných predložiek, ktoré sa používajú aj inak, napr. ako príslovky (porov. *íšť dolu dedinou — zíšť dolu*). K prvotným zo štruktúrneho hľadiska patria nielen (etymologicky) pôvodné predložky: *z, o, nad, pod*..., ale výnimočne aj pôvodom druhotné predložky *medzi, okrem*.

Systém prvotných predložiek sa zakladá na dvoch protikladoch:

Po prvé na protiklade smerové (dynamické) predložky — miestne (statické) predložky. Smerové predložky sa viažu s pôvodnými smerovými pádmí: s akuzatívom (najzreteľnejší smerový pád), s genitívom, s datívom. Statické (miestne) predložky sa spájajú s lokálom a s inštrumentálom.

Po druhé sa predložky delia na dvojce podľa toho, či vyjadrujú kontakt (dotyk), alebo nie. Zo statických predložiek vyjadrujú miesto s dotykom lokálové predložky (*na, po, v...*), inštrumentálové sú zasa nekontaktné (*nad, pod, pred, za...*). Zo smerových predložiek vyjadrujú nekontaktnosť datívne predložky (*k, proti*), kým genitívne predložky zasa vyjadrujú smerovanie s kontaktom (vo východisku *od, z, bez*, v cieli *do*). V akuzatíve ako základnom (nepriamom) smerovom páde je protiklad kontakt — nie kontakt neutralizovaný. Preto akuzatívne (smerové) predložky majú svoje protiklady aj medzi lokálovými (kontaktnými) predložkami (*na, v, o...*), aj medzi inštrumentálovými (nekontaktnými) predložkami (*nad, pod...*). Na špecifikáciu smerovosti sa nekontaktné predložky môžu aj zdvojiť (podvojný *ponad, popod...*) alebo strojiť (potrojný *sponad, spopod...*).

Predložky, ktoré sa zároveň viažu s akuzatívom a lokálom alebo s akuzatívom a inštrumentálom, majú v statických pádoch súbor iných druhotných významov ako v akuzatíve. Podobne aj iné predložky, ktoré sa viažu s dvoma pádmí. Smerovými (dynamickými) predložkami (viažúcimi sa s akuzatívom, genitívom a datívom) sa vyjadruje okrem smerovania v priestore a čase i príslovkové určenie miery, účinku, príčiny, účelu a gramatická funkcia predmetu. Statickými predložkami (lokálovými a inštrumentálovými) sa okrem statického aspektu miestneho a časového vyjadruje príslovkové určenie podmienky, prípustky, zreteľa, spôsobu a gramatická funkcia doplnku. Výnimky pri oboch druhoch predložiek sú síce možné, ale vyplývajú jednak z kontextu (nie zo systému), jednak ich umožnil zánik pôvodného konkrétneho významu pri jednotlivých predložkách (napr. pri lokálovej predložke *o* zanikol pôvodný miestny význam, preto ako jediná zo statických predložiek vyjadruje častejšie aj predmetovú funkciu, ale iba nepriamy predmet).

Častice

Aj o časticiach ako o slovnom druhu sa pochybuje v teórii a ešte viac v praxi (najmä v pedagogickej). V slovenskej gramatickej literatúre ich za slovný druh plne uznala *Morfológia slovenského jazyka* (v ojedinelých slovanských jazykoch, napr. v ruštine sa uznávajú už dávnejšie). Vo väčšine slovanských gramatík sa zatiaľ ako slovný druh nevyčleňujú, zaraďujú sa medzi ostatné neohybné slovné druhy, najmä

medzi spojky, príslovky, jednotlivo aj medzi predložky a citoslovčia. Preto treba ukázať, čím sa odlišujú častice od ostatných neohybných slovných druhov.

Častice na rozdiel od prísloviek nie sú plnovýznamovými slovami, preto sa nemôžu stať (terciárnym) členom (determinatívnej) syntagmy. Na túto syntagmatickú charakteristiku treba brať ohľad pri častiach, ktoré sa formou zhodujú s príslovkami, napr. pri časticiach *jednoducho, fakticky, vlastne, zrejme, prípadne, údajne, konečne, napokon, naozaj, dozaista* a pod. Inakšie sa častice odlišujú od pomocných slovných druhov, t. j. od predložiek a spojok. Predložky vyjadrujú determinatívne vzťahy v rámci syntagmy, spojky zasa (pre svoj abstraktnejší význam) vyjadrujú determinatívne i koordinatívne vzťahy v syntagme aj v súvetí. Častice na rozdiel od spojok nič nespájajú, lebo ani nestoja (nemusia stáť) medzi dvoma vetami (dvoma rovnocennými členmi syntagmy), lež stoja (môžu stáť) na samom začiatku samostatných jednoduchých viet i celých súvetí. Predložky a spojky vyjadrujú teda objektívne, vnútrojazykové (syntaktické) vzťahy, častice oproti obidvom týmito slovným druhom spolu vyjadrujú mimojazykové vzťahy, t. j. subjektívne postoje podávateľa, preto ich aj vždy sprevádza istý emocionálny prvok. Na základe emocionálneho podfarbenia by sa mohlo zdať, že časticové slová patria k citoslovičiam. Nie je to tak, lebo citoslovčia v protiklade ku všetkým neohybným slovám sú celkom amorfné morfológicky aj fonologicky (aj ich pravopisné zachytávanie je často iba približné) a syntakticky sú to samostatné vety. Preto také slová ako *kdeže* (= nie), *čoby, čidaže, pravdaže, bohužiaľ, nedajbože/nedajboh, nebodaj, verubože* patria k časticiam.

Obsahom čiže lexikálnym významom častíc je aktualizácia výpovede alebo jej časti; porov. neutrálnu, objektívnu, „suchú“ vetu *Mám tisíc korún* s jej aktualizáciami pomocou častíc: *Mám práve tisíc korún, Mám až (už, ešte, veru, aj...) tisíc korún, Mám asi (možno, vari, tak, zo) tisíc korún...* Časticami hovoriaci vyjadruje svoj subjektívny postoj k výpovedi (alebo k jej časti) a viaže výpoveď na kontext alebo na situáciu. V tejto funkcii nemôže častice (plne) nahradiť ani jeden slovný druh.

Klasifikáciu častíc zatiaľ najpodrobnejšie podáva *Morfológia slovenského jazyka* (s. 748—753).

Všetky rozoberané slovné druhy podrobnejšie opisuje *Morfológia slovenského jazyka*. Autormi príslušných kapitol sú: G. Horák (číslovky), J. Oravec (zámená, predložky) a J. Mistrik (častice).

Redakcia nášho časopisu sa rozhodla uverejňovať v tomto ročníku prehľadné články, ktorými vychádza v ústrety účastníkom postgraduálneho štúdia na pedagogických fakultách. Jednotlivé články sú spracované so zreteľom na os-

novy postgraduálneho štúdia pre učiteľov slovenského jazyka v 6.—9. ročníku ZDŠ. Účastníci tohto štúdia nájdú v nich potrebné informácie z problematiky teórie jazykovedy, jazykovej kultúry, lexikológie, morfológie, syntaxe, štylistiky, pravopisu a teórie vyučovania.

Štýl nominálny a verbálny

Kapitolky zo štylistiky (16.)

JOZEF MISTRÍK

Štýl nominálny a verbálny sú abstraktné pojmy, ktoré ukazujú, aké a ktoré prvky stoja pri výstavbe jazykového prejavu oproti i proti sebe. Ukazujú, že úmerný výskyt mien a slovies v texte je jednou z jeho závažných charakteristík. Pomer týchto proti sebe stojacich prvkov možno pozorovať v každom jazykovom prejave a v každom štýle a na základe neho možno dosť presvedčivo pristupovať k analýze vlastností prejavu. Diferenciácia týchto dvojakých a z istého hľadiska kontrastných sil v prejave má veľký význam pre kultúru reči, lebo ide o sily s ďalekosiahlym účinkom: medzi nominálnym a verbálnym prejavom je potenciálne väčší rozdiel ako medzi jednotlivými funkčnými štýlmi. Treba, pravdaže, rátať s tým, že medzi týmito pólovými typmi existuje veľký počet typov a že čistý nominálny a čistý verbálny typ vlastne neexistuje.

Povieme najprv zjednodušene, čo pod týmito dvoma typmi rozumieme. Nominálny štýl je taký, v ktorom je hypertrofia podstatných mien, a verbálny štýl je taký, v ktorom je relatívne mnoho slovies. Z pochopiteľných príčin v texte prakticky nikdy nie je viac slovík ako ostatných slov, ale preťaženosť textu slovesami sa dá ľahko vycítiť, vidieť alebo zistiť.

Bolo by možné približne rozčleniť funkčné štýly na dve skupiny tak, že by sme za nominálny pokladali štýl publicistický, náučný a administratívny a za verbálny zasa štýl hovorový a umelecký. Hranica je, samozrejme, plynulá, prechodná a nevýrazná.

Nominálny štýl je charakteristický tým, že má dlhé vety. To preto, že je v ňom mnoho substantívnych prívlastkov a mnoho opisných menných konštrukcií vo funkcii odborných termínov. Je to štýl písomných prejavov, v ktorom sa neráta s intonáciou. Mená stoja v hierarchii nariadenej pomocou predložiek alebo spojok a sloveso, ktoré býva v re-

či ukazovateľom intonácie, sa stráca. Text akoby sa skladal z rozsiahlych textových panelov, ktoré sú utvárané širokými a široko rozvitými mennými syntagmami. Každé meno je informačne nasýtené, svojím významom najčastejšie jednoznačné, zriedkavo expresívne. Pre nominálny štýl je príznačná nociónálnosť, vecnosť, faktografickosť. Namiesto určitých slovesných tvarov sú častejšie prídavia, prechodníky a slovesné podstatné mená. Typickým pre nominálny štýl je nižší index opakovania slova.

Ukážka:

Slovenská vedeckotechnická spoločnosť, dobrovoľná spoločenská organizácia, zapustila v priebehu svojej dlhoročnej činnosti korene medzi vedeckými, technickými i riadiacimi pracovníkmi, medzi vynálezcami a zlepšovateľmi, v podnikoch a v závodoch, v ústavoch i na školách. Združuje pracovníkov z oblasti techniky a vedy, ekonomiky a riadenia, výroby, dopravy, služieb a obchodu. Vytvára podmienky pre dobrovoľnú tvorivú prácu, pre vysoké odborné myslenie a pre konfrontáciu názorov v štátnom i medzinárodnom meradle. Pomáha prekonávať rezortizmus a presadzuje nové poznatky vedy a techniky do života najrôznejšími formami technickej propagandy, ako aj vplyvom na štátnu a chozrasčotnú sféru. Slovenská vedeckotechnická spoločnosť a jej orgány pomáhajú svojim organizáciám a členom vytvárať podmienky pre rozvoj ich tvorivej práce. Pri prehlbovaní odbornej kvalifikácie a pri rozvíjaní schopností v technickej a tvorivej činnosti poskytuje možnosť odovzdávať nadobudnuté skúsenosti širokému okruhu záujemcov. Slovenská vedeckotechnická spoločnosť úzko spolupracuje s vysokými a odbornými školami a s výskumnými pracoviskami. Berie účasť na realizovaní technicko-ekonomickej propagandy a v širokom rozsahu organizuje rôzne odborné podujatia i s medzinárodnou účasťou. (Tlač) [59 mien, 10 určitých tvarov slovíes.]

Verbálny štýl oproti tomu má kratšie vety, a ak aj má dlhšie súvetia, jednotlivé vety v nich sú krátke. Verbálny štýl má tendenciu uplatňovať priraďovacie súvetia, naproti tomu pre nominálny štýl sú príznačné podradovacie súvetia. Vo verbálnom štýle je dôraz na slovese. Je to štýl s charakterom ústnych prejavov rátaujúcich s intonáciou. So slovesnou nasýtenosťou tohto štýlu súvisí to, že je v ňom mnoho adverbiálnych určení. Kým cez nominálny štýl jazyk preberá a prijíma niektoré prvky cudzích jazykov, verbálny štýl konzervuje domáce. Vo verbálnom štýle sa uplatňuje bohatšia polysémia (viacvýznamovosť) výrazu. Index opakovania slova je tu vyšší. Lexika je v značnej miere expresívna.

Ukážka:

Rozložil som oheň a uvaril som večeru. Navečeral som sa, vytiahol som roletu. Lahol som si a vôbec som sa neprikryl, lebo v izbe bolo sparno.

Len čo som zavrel oči, znova som počul ten hrkot. Presne, tak ako predtým, som videl červené rozkrútené spice, červené slnko, zelené nebo, žlté hrnčeky, žlté strniská... a na ich obzore ženu oblečenú v čiernom. Kráčala v diaľke predo mnou a ja som kráčal za ňou, cez ohromné strnisko po červenom prachu. Žena sa jasne černela pod jasnomodrým nebom. Čoskoro sa stratila za obzorom a keď som naň vystúpil, uvidel som osamotený zelený kopec na nekonečnej rovine. Zarastali ho vinice, sady a húšfavy, jeho bujná zeleň oslepovala oči. Kráčal som veľmi rýchlo, ale vzdialenosť medzi mnou a ženou sa vôbec nezmenšovala. Žena nakoniec zmizla v zelenej húštave. Medzitým sa navidomoči stmelo. Kopec akoby rástol, bol veľmi vysoký a strmý. Belel sa nad ním oblak a podobal sa delfínovi so žltou loptou v pysku. Pustil som sa po kľukatom chodníku nahor. Vystupoval som stále vyššie a vyššie, ale vrchol kopca sa stále nezjavoval. Zeleň sa naraz stratila a predo mnou vyvstali vysoké plavé skaly. {A. Chudoba} [39 mien, 31 určitých tvarov slovies.]

Pokiaľ ide o zrozumiteľnosť a čitateľnosť textov, prístupnejšie pre čitateľa sú tie, ktoré majú viac mien, no pre poslucháča sú prístupnejšie slovesné texty. To súvisí s intonáciou. Tie prvé texty nerátajú s intonáciou, no tie druhé skrývajú bohaté intonačné prvky. A intonácia v písomných textoch prekáža, kým v ústnych textoch porozumenie podporuje.

Nemožno celkom jednoznačne tvrdiť ani to, že by všetky náučné texty museli byť nominálne. Čím je text vedeckejší, tým väčšia je v ňom prevaha mien, čím je populárnejší, tým viac sa v ňom uplatňujú slovesá. Slovesné texty majú hovorové dialogické prvky, menné texty majú knižné monologické prvky.

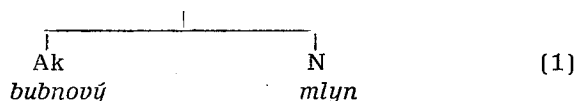
Aký význam má takáto klasifikácia štýlov pre jazykovú kultúru? Autor textu si potrebuje uvedomovať, či sa k prijímateľovi jeho text dostane v písomnej alebo v ústnej podobe, a ďalej si musí uvedomovať, či jeho prejav má byť štylizovaný zhustene, koncízne alebo voľnejšie. Pri koncipovaní sa potom usiluje prikláňať sa na jednu alebo na druhú stranu. Možnosti používania slovesných alebo menných konštrukcií sú v jeho rukách. Konkrétne povedané: každý neurčitý slovesný tvar sa môže preštylizovať na určitý tvar a do každého textu sa môžu vsúvať slovesá i mená. Každý text sa dá upravovať transformáciou gramatických tvarov. Aj stupeň hustoty konkrétneho textu je signálom stupňa jeho kultúry.

Štruktúra viacslavných pomenovaní v tehliarskej technologickej terminológii

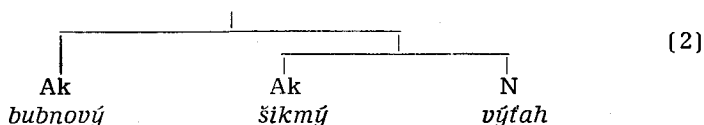
EVA RÍSOVÁ

3.1. V predchádzajúcej časti tohto článku [Kultúra slova, 7, 1973, s. 164—168] sme sa zaoberali rozborom jednoslovných pomenovaní v tehliarskej technologickej terminológii. Keďže podstatnú časť tejto terminológie tvoria viacslavné pomenovania, budeme sa v tejto časti zaoberať ich formálnym rozborom. Ide tu o dva základné typy viacslavných pomenovaní — o kongruenčné a nekongruenčné pomenovania. Na vyjadrenie vzájomných vzťahov medzi jednotlivými členmi viacslavných kongruenčných i nekongruenčných pomenovaní sme si zvolili grafické znázornenie, v ktorom symbol Ak znamená kongruenčný atribút, An = nekongruenčný atribút, N = nomen.

3.2. Najväčšiu skupinu predstavujú dvojslovné názvy so zhodným prívlastkom, ako *bubnový mlyn*, *pohyblivé ústie*, *hnetací stroj*, *vlečný korček*, *lievikovitá ťažba*, *sadrársky lis* a iné. Graficky ich môžeme znázorniť takto:

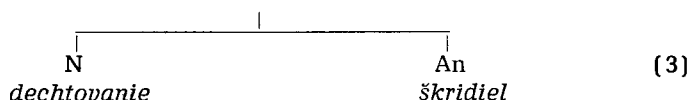

Ďalším typom sú trojslovné pomenovania s dvoma adjektívnymi zhodnými prívlastkami. Patria k nemu napr. názvy *bubnový šikmý výťah*, *vákuový závitkový lis*, *mlecia sitová dráha*, *pretláčací korytový miesič*, *pevné lanové ústie* a iné.

V uvedených dvoch skupinách odborných názvov ide o združené pomenovania. Ich určovanými členmi sú podstatné mená, určujúcimi adjektíva. Tieto dvojice (i trojice) reprezentujú jednu ustálenú pomenovaciu jednotku. Určujúcou zložkou sú vzťahové adjektíva s príponami -ový, -ací, -avý, -ivý, -ný, -itý, -ský/-sky. Združené pomenovania sa nevyskytujú v podobe koordinatívnych, ale vždy iba v podobe determinatívnych syntagiem.

3.3. Veľkú a dosť rôznorodú skupinu tvoria pomenovania s nezhodným prívlastkom. Schéma najjednoduchšieho typu je takáto:

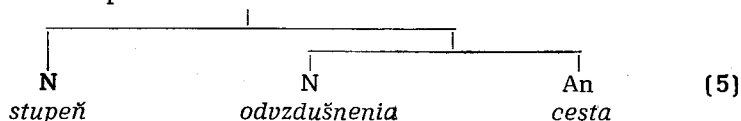
Patria sem pomenovania, ako *dechtovanie škridiel*, *odoberanie výliskov*, *utesnenie vrtu*, *hustota brečky*, *okovanie ústia* a i. Pri tomto type ide o názvy, v ktorých určený člen je pôvodné alebo odvodené podstatné meno a určujúci člen je opäť odvodené alebo neodvodené podstatné meno v bezpredložkovom genitíve. Do tohto typu sme zaradili aj pomenovania s nezhodnými prívlastkami v iných bezpredložkových i predložkových pádoch, napr. *mletie za mokra* (predložkový genitív), *miešač na sadru* (predložkový akuzatív), *vytváranie v keramike* (predložkový lokál), *vytváranie striasaním* (bezpredložkový instrumentál).

Pri ďalšom type je substantívum rozvité nezhodným prívlastkom v rozličných bezpredložkových aj predložkových pádoch a tento prívlastok je ďalej rozvitý zhodným adjektívnym prívlastkom; tento typ má takúto štruktúru:

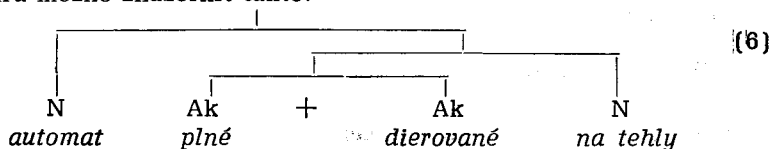

Medzi pomenovania tohto typu patria: *úprava mokrou cestou*, *ohrev hydratačným teplom*, *automatika mokrej strany*, *zásobník sypkých hmôt*, *odlučovač feromagnetických častí* a iné.

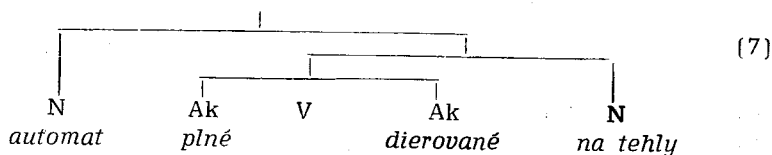
Takmer rovnakú štruktúru majú aj pomenovania *stupeň odvzdušnenia cesta* a *rozrušenie štruktúry zemín*, ale nezhodný prívlastok v genitíve je rozvitý ďalším prívlastkom v genitíve, a nie zhodným adjektívnym prívlastkom ako v predchádzajúcich príkladoch. Graficky vyzerajú spomenuté pomenovania takto:

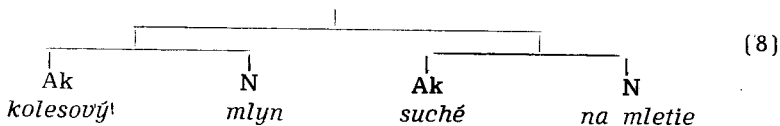
Ďalší typ je veľmi podobný predchádzajúcemu a reprezentuje ho napr. pomenovanie *automat na plné a dierované tehly*. Substantívum je tu rozvité nezhodným prívlastkom v predložkovom akuzatíve, ktorý je ďalej rozvitý viacnásobným zhodným adjektívnym prívlastkom. Jeho štruktúru možno znázorniť takto:

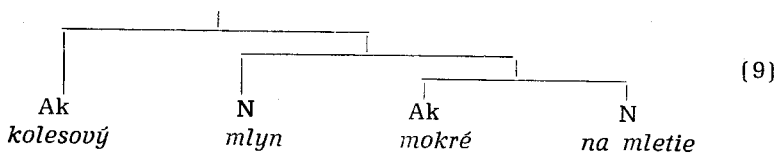
Takú istú štruktúru má pomenovanie *poloautomat na plné alebo dierované tehly*. Substantívum je tiež rozvité nezhodným prívlastkom v akuzatíve s predložkou *na*, iba zhodné adjektívne atribúty rozvíjajúceho substantíva sú navzájom vo vylučovacom vzťahu.

Odlišnú štruktúru majú názvy *kolesový mlyn na suché mletie*, *kolesový mlyn na mokré mletie* a *valcový mlyn na jemné mletie*. Graficky ich môžeme znázorniť dvojako. Ak chápeme dvojicu *kolesový mlyn* alebo *valcový mlyn* ako celok, ktorý rozvíja nezhodný substantívny prívlastok v predložkovom akuzatíve rozvitý zhodným adjektívnym prívlastkom, bude schéma vyzeráť takto:

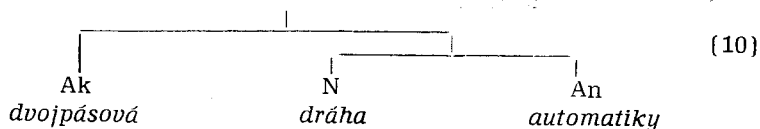
Pravdaže, ak uvedené pomenovania chápeme tak, že časť názvu *mlyn na mokré mletie* je celá rozvitá zhodným prívlastkom *kolesový* a v druhom prípade *mlyn na jemné mletie* zhodným atribútom *valcový*, potom grafické znázornenie bude mať takúto podobu:

Podobnú štruktúru ako predchádzajúce názvy majú aj pomenovania *automatický odrezávač ťahaných škridiel* a *výpadové čelo korytového miesiča*. V týchto prípadoch sa podstatné meno so zhodným prívlastkom určuje nezhodným prívlastkom v bezpredložkovom genitíve, rozvitým ešte zhodným adjektívnym prívlastkom. Rovnakú schému majú pomenovania *frézový nakladač s guľovou hlavňu* a *valcový mlyn s osovým posunom*. Pri nich je rozvíjacím členom nezhodný prívlastok v predložkovom inštrumentáli, rozvitý zhodným adjektívnym prívlastkom.

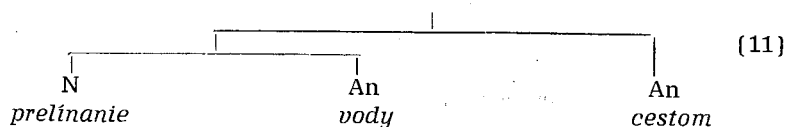
Ďalšiu skupinu predstavujú pomenovania *dvoj pásová dráha automa-*

tiky, pásová dráha automatu, predbežná úprava surovín, vodný súči-
 nitel sadry. Graficky ich znázorníme takto:

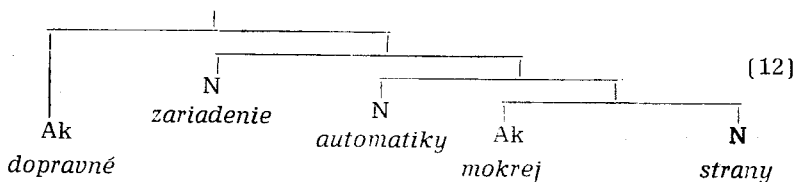
Rovnakého typu je aj pomenovanie *kritický bod pri lisovaní*, iba ne-
 zhodný prívlastok je v predložkovom lokáli.

Názvy typu *prelínanie vody cestom*, *zmáčavosť črepu glazúrou* a
rozloženie vody v ceste znázorníme graficky takto:

Substantívum s nezhodným menným prívlastkom v genitíve rozvíja
 ďalší nezhodný prívlastok v inštrumentáli, v poslednom príklade
 v predložkovom lokáli.

Problematická je štruktúra termínu *dopravné zariadenie automatiky
 mokrej strany*, prípadne *poloautomatu*. V skutočnosti tu ide o dva
 termíny — *dopravné zariadenie automatiky mokrej strany* a *dopravné
 zariadenie poloautomatu*. V prvom prípade je meno rozvité dvoma
 nezhodnými substantívnymi prívlastkami v genitíve, z ktorých druhý
 je rozvitý zhodným adjektívnym prívlastkom. Celok je potom rozvitý
 zhodným adjektívnym atribútom. Štruktúra v schéme bude takáto:

Druhý termín — *dopravné zariadenie poloautomatu* — má štruktúru
 ako typ *dvoj pásová dráha automatiky* (10). Meno je rozvité nezhod-
 ným menným prívlastkom a celok ďalej rozvíja zhodný adjektívny
 prívlastok.

Z analyzovaných pomenovaní vidíme, že nekongruenčné pomeno-
 vania sú v súčasnej terminológii veľmi frekventované. Pomocou gra-
 fického znázornenia sme zistili, že v skúmanom názvosloví sa vysky-
 tuje desať typov nekongruenčných pomenovaní. Ich štruktúra je po-

merne jednoduchá. Najpočetnejší je typ *dechtovanie škridiel* (3), v ktorom je podstatné meno rozvité nezhodným prívlastkom v bezpredložkovom genitive. Ostatné, najmä zložitejšie typy sú zastúpené väčša len jednotlivito.

(Pokračovanie)

Slovo nártie (nárt, nárt) v slovenských zemepisných názvoch

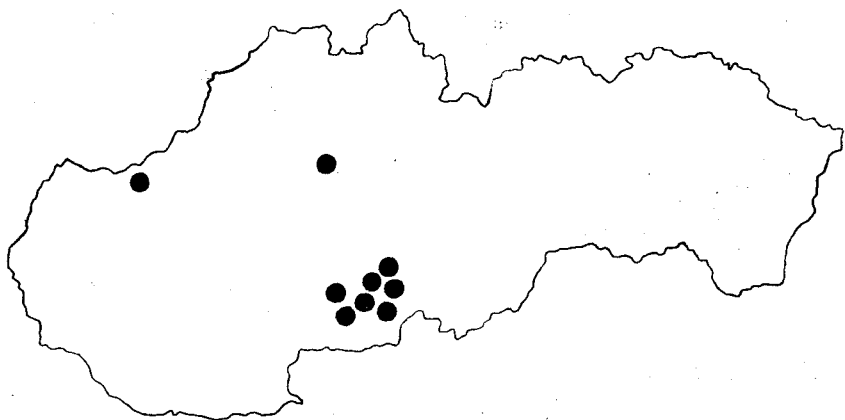
MILAN MAJTÁN

Slovo *nárt* s významom „vrchná časť chodidla, priehlavok“ je známe z češtiny a z poľštiny. V slovenčine sa hodnotí ako bohemizmus. Slovník slovenského jazyka slovo *nárt* neuvádza, v Slovníkovej karteťke Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV je iba niekoľko dokladov, ktoré dokumentujú, že sa toto slovo v slovenskom spisovnom jazyku neužilo.

V staršom jazyku však slová *nárt*, *nártie*, *nárt* boli, lebo sa v slovenských zemepisných názvoch vyskytujú v pomenovaniach zemepisných objektov vertikálnej členitosti terénu. Utvorené sú zo starobylého slovanského slova, doloženého už zo staroslovienciny v podobe *rъtъ*.

Staroslovienske slovo *rъtъ* malo viac významov. J. Stanislav uvádza významy „predná a zadná časť lode, kužeľovitý hrot, vrchol, chlм, pahorok, návršie, zobák, krútnava“. Osobitne zaujímavé sú v tejto súvislosti poukazy na využitie staroslovienskeho slova *rъtъ* vo význame „chlм, pahorok, návršie“, lebo tento význam možno nájsť aj vo všetkých južnoslovanských jazykoch, v srbochorvátskom slove *rt*, v makedónskom *rt* i v bulharskom *rъt* (nem. Anhöhe, Hügel, Bergspitze, Kap), pričom významy „ústa, pera (č. ret)“ sú v južnoslovanských jazykoch, okrem slovínčiny, neznáme.

Ak vezmeme do úvahy, že ani slovo *ret* (*rtý*), ani slovo *nárt* nie sú v slovenčine bežné (aj keď z češtiny prevzaté *ret*, pl. *rtý* sa v básnickej reči využíva) a pociťujú sa ako výrazné bohemizmy, núka sa pri interpretácii pôvodného apelatívneho významu zemepisných názvov typu *Nártie* súvislosť s južnoslovanskými jazykmi. Slovo *nártie* utvorené podľa rovnakého slovotvorného modelu ako slovo *návršie* obsahuje kontinuant praslovanského *rъtъ* s významom doloženým aj v južnoslovanských jazykoch. Zemepisné názvy *Nart*, *Narty* sú známe aj z poľského jazykového územia.

Slovo *nártie* (*nárt, nárt*) v slovenských zemepisných názvoch.

S koreňom *rztz* sa spája aj slovenské nárečové pomenovanie krátkych saní *orty*, doložené z Liptova i z Detvy. Hodno poznamenať, že v poľštine a východoslovanských jazykoch slovo *narty* (*narta, nart*) značí „lyže“ a „sánky“ (Schneeschuhe, Ski; Art Schlitten). Koreň *ort-* (<*rztz*) v zemepisných názvoch typu *Ortov, Ortoviska, Ortov-* (dnes *Ortutová*) by sme sa však nateraz neodvážili vykladať ako „vršok“.

V slovenských zemepisných názvoch sa slovo *nártie* vyskytuje najmä v jazykovo starobylej oblasti hontiansko-novohradského nárečového celku, odkiaľ je sedem dokladov, ostatné dva doklady sú celkom osihotené: jeden z Turca, druhý zo Starej Turej. Doložené sú názvy *Nárta* [= *Nártie*] z obcí Drienovo, Uňatín (okr. Zvolen), Pôtor, Šuľa, Veľký Lom (okr. Veľký Krtíš), Nedelište (okr. Lučenec), *Nárt* (ženského rodu) z obce Dačov Lom (okr. Veľký Krtíš), *Nárt* (mužského rodu) z Folkušovej (okr. Martin) a *Narcie* zo Starej Turej (okr. Trenčín), pričom posledný názov je aj názvom samoty, kým ostatné pomenúvajú neosídlené zemepisné objekty.

LITERATÚRA:

KORNASZEWSKI, M.: *Nart, narty* w polskich nazwach miejscowych i terenowych. *Slavia Occidentalis*, 27, 1968, s. 101—110.

MACHEK, V.: Etymologický slovník jazyka českého. 2. vyd. Praha, Academia 1968, s. 390 (*nárt*), 513 (*ret*).

PROFUS, A.: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny III, M — R. 1. vyd. Praha, Vydala Česká akademie věd a umění ve Státním nakladatelství učebnic 1951, s. 607 (heslo *Rtyně*).

STANISLAV, J.: Dejiny slovenského jazyka I. Úvod a hláskoslovie. 1. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1956, s. 421.

ŠMILAUER, V.: Příručka slovanské toponomastiky. 1. vyd. Praha, Academia 1970, s. 155—156 (*рътъ, на-рътъ*).

ROZLIČNOSTI

Ostrov Ernsta Thälmana — Thälmannov ostrov

Naša tlač priniesla správu, že prvý tajomník ÚV KS Kuby Fidel Castro za návštevy v NDR (v júni r. 1972) odovzdal Erichovi Honneckerovi, prvému tajomníkovi ÚV SED, mapu svojej krajiny, na ktorej je zakreslený ostrov nesúci meno *Ernst Thälmann*. Takto sa uverejnila správa o tejto udalosti v našej tlači (napr. vo Večerníku z 20. 6. 1972). V tejto správe, ktorá mala nadpis *Kubánsky Ernst Thälmann*, nás zaujal názov ostrova *Ernst Thälmann*. Vlastné meno osoby, a to celá podoba, pozostávajúca z rodného (krstného) mena a priezviska, je tu použité na označenie ostrova, t. j. ako zemepisný názov. Chceme si tu bližšie všimnúť názvy ostrovov, ktoré obsahujú nejaké meno osoby. Pritom si zároveň všimneme aj iné názvy tohto typu, keďže názvy ostrovov patria do širšej skupiny zemepisných názvov.

Na prvom mieste treba spomenúť pomenovanie ostrovov s menom osoby, na ktorej počesť je ostrov pomenovaný. Meno osoby býva v nich v tvare prívlastňovacieho prídavného mena, napr. *Edgeho ostrov*, *Beringov o.*, *Coatsov o.*, *Charcotov o.*, *Kermadecove ostrovy*, *Lisianského o-y*, *Marshallove o-y*, *Melvillov o.*; *Melvillov polostrov*. Takúto stavbu majú aj názvy so slovom *súostrovie*, napr. *Južné Sandwichovo súostrovie*.

V pomenovaniach na počesť nejakého svätca, teda v pomenovaniach, v ktorých je rodné (krstné) meno bližšie určené prívlastkom *svätý*, spojenie rodného mena s týmto prívlastkom (zhodným) funguje ako nezhodný genitívny prívlastok slova *ostrov*, napr. *ostrov sv. (svätého) Matúša*, *o. sv. Vavrínca*, *o. sv. Ambróza*, *o. sv. Félix*.

Ak sa používa celé meno osoby, teda rodné meno a aj priezvisko, majú tieto mená postavenie nezhodného prívlastku, napr. *o. Axela Heiberga*, *o. Grahama Bella*, *o. Jamesa Rossa*. Sem môžeme vlastne rátať aj prípady typu *o. Alexandra I. (Prvého)*, v ktorých prívlastok *Prvý* vystupuje na úrovni priezviska.

V nezhodnom prívlastku bývajú aj mená osôb, či už rodné mená alebo priezviská, spojené s pomenovaniami označujúcimi hodnosť, titul, funkciu, postavenie, napr. *o. kráľovnej Charlotty*, *o. lorda Howa*, *o. princa Eduarda*, podobne *o. princa Waleského*.

Zriedkavejšie sa ako názov ostrova používa samo meno osoby, či už ide iba o rodné meno alebo o spojenie rodného mena a priezviska, alebo o samo priezvisko. Z Malého atlasu sveta (1. slovenské príručné vydanie, Praha, Ústřední správa geodézie a kartografie 1960, register), z ktorého sme uvádzali aj predchádzajúce názvy, sme si vypísali pomenovanie *Jeanette*, *Melville*, *Johnston*, *Mackenzie King*, *Fernando Póo*. Z prekladu románu J. Verna *Deti kapitána Granta* (prel. T. Ušák, Bratislava 1960) máme doložené napr. podoby *Maria Theresa* (s. 642), *Tristan da Cunha* (s. 256).

Pri iných zemepisných názvoch sa najčastejšie využívajú pomenovania s tvarom individuálneho prívlastňovacieho prídavného mena, utvoreného od priezviska alebo od rodného mena, napr. *Weddelovo more*, *Weddelov kvadrant*, *Cookov prieliv*, *Drakov prieliv*, *Magalhãesova úžina*, *Hudsonov prieliv*, *Hudsonov záliv*, *Lincolnovo more*, *Mac Clintockov prieliv*, *Mac Clurov prieliv*, *Macdonnelovo pohorie*, *Mac Robertsonova zem*, *Mertzov ľadovec*, *Ludovítov prieplav*. Pri iných zemepisných názvoch sú zastúpené, pravda, celkove zriedkavejšie, aj pomenovania na počesť svätcov, napr. *rieka sv. Vavrinca*, *dóm sv. Martina*, *chrám sv. Víta* (najčastejšie ide o pomenovanie kostolov, chrámov, dómov, katedrál a pod.), ďalej pomenovania, v ktorých je rodné meno aj priezvisko osoby, napr. *ulica Ludovíta Štúra*, *ulica Luda Zúbka*, *námestie Antona Bernoláka*, pomenovania, v ktorých je pri mene osoby aj pomenovanie hodnosti, titulu, funkcie a pod., napr. *zem kráľa Karola*, *zem kráľovnej Maud*, *zem princa Luitpolda*, *ulica kniežaťa Pribinu*, *vodopády kráľovnej Viktórie*, *ulica kapitána Nálepku*, *ulica dr. Vladimíra Clementisa*, alebo pomenovania, v ktorých je iba meno osoby, napr. *Washington*, *Kujbyšev*. Tento posledný typ sa však obmedzuje na miestne názvy cudzieho pôvodu.

Z tohto prehľadu vidieť, že v memoriálnych a či dedikačných zemepisných názvoch (na počesť osôb) býva druhové podstatné meno najčastejšie bližšie určené individuálnym prívlastňovacím prídavným menom, menej často sa celé meno (rodné meno a priezvisko) používa ako nezhodný prívlastok. Samotné osobné mená fungujú ako zemepisné názvy (cudzieho pôvodu). Pomenovania typu *Beringov ostrov*, *Coatsov ostrov* atď. pritom nadväzujú na iné podobné pomenovania zo skupiny zemepisných názvov, napr. *Beringov prieliv*, *Coatsova zem* atď.

Dosiaľ sme spomínali iba tzv. oficiálne názvy. Popri nich však existujú aj kratšie podoby. Pri nich ide vlastne o prevod istých typov týchto pomenovaní na podoby so zhodným prívlastkom. V kratších

podobách sa najčastejšie používa tvar individuálneho prívlastňovacieho prídavného mena, zriedkavejšie tvar vzťahového prídavného mena na -ský, alebo sa z nezhodného genitívneho prívlastku utvorí nový názov v tvare nominativu, napr. *ostrov Grahama Bella* — *Bellov ostrov*, *ostrov princa Eduarda* — *Eduardov ostrov*, *vodopády kráľovnej Viktórie* — *Viktóriine vodopády*, *ulica kapitána Nálepku* — *Nálepкова ulica*, *námestie Ľudovíta Štúra* — *Štúrovo námestie*, *dóm sv. Martina* — *Martinský dóm*, *chrám sv. Víta* — *Svätovítsky chrám* (odvodzovanie od rodného mena alebo od spojenia rodného mena so zhodným prívlastkom *svätý*), *ostrov svätej Heleny* — *Svätá Helena*. V hovorovom jazyku dochádza pri niektorých týchto názvoch k ďalšiemu skráteniu tak, že sa vynecháva určované všeobecné podstatné meno. Býva to pri názvoch s individuálnym prívlastňovacím prídavným menom, napr. *Štúrova ulica* — *Štúrova*. Takto vlastne vznikli aj početné slovenské miestne názvy na -ov, -ova, -ovo, -ová, napr. *Púchov*, *Bernolákovo* (dnes sa už tieto typy pomenovaní používajú aj priamo bez vynechávania podstatného mena — napodobnením prípadov, v ktorých kedysi bolo určené podstatné meno).

Z týchto výkladov sa ukazuje, že pri slovenských zemepisných názvoch je základný, najdôležitejší typ pomenovania so zhodným individuálnym prívlastňovacím prídavným menom, odvodeným od mena osoby, na ktorej počesť je príslušný zemepisný objekt pomenovaný. Naopak pomenovania, v ktorých sa meno osoby priamo v základnej podobe (bez prevodu do tvaru prídavného mena) používa na označenie zemepisného objektu, nie sú pre spisovnú slovenčinu typické a vlastne vybočujú z jej systému. Evidentný je ich cudzí pôvod, bývajú to vlastne mechanické prepisy z cudzích jazykov.

Z toho vychodí, že ani na označenie jedného z kubánskych ostrovov by sa nemalo používať pomenovanie *Ernst Thälmann*, t. j. samo osobné meno, ale analogicky podľa iných prípadov by sa mal tento ostrov volať *Thälmannov ostrov* alebo *ostrov Ernsta Thälmanna*. Z hľadiska štruktúry zemepisných pomenovaní, ktoré vznikajú na počesť nejakej osoby, sa ako primeranejšie javí pomenovanie *Thälmannov ostrov*. Podoba *ostrov Ernsta Thälmanna* nie je síce nesprávna, ale ak by sa aj ustálila ako oficiálna, ako sme to ukázali vyššie, jestvovala by popri nej aj podoba *Thälmannov ostrov* ako hovorová neoficiálna podoba. Podoby zemepisných názvov typu *ostrov Ernsta Thälmanna* sa volia vtedy, ak by malo dôjsť k homonymite názvov, napr. *Mrázova ulica* — *ulica Andreja Mráza*, *ulica Fraňa Mráza* a podobne. Pretože v našom prípade s týmto momentom nemusíme počítať, možno odporúčať podobu *Thälmannov ostrov*.

L. Dvonč

Razba či ražba?

V relácii z kremnickej mincovne, ktorú Slovenská televízia vysielala 12. 2. 1973 o 19.30 hod., nás prekvapilo, že zamestnanci mincovne v svojich prejavoch hovorili dôsledne o ražbe mincí. V tejto poznámke si chceme bližšie všimnúť podobu *ražba* a konfrontovať ju s podobou *razba*.

V Slovníku slovenského jazyka (3. zv. 1. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo SAV) sa uvádza na prvom mieste (tučne) heslové slovo *razba*, -y, -zieb; v zátvorke za tým sa uvádza: „star. i *ražba*, -y, -žieb“. Význam slova sa vysvetľuje takto: 1. „posledná fáza výroby mincí, raze-
nie“ a ilustruje sa príkladom: *strieborné lážovce dobrej ražby* (Chrobák); 2. význam sa vykladá opisom „čo je vyrazené na minciach“ a dokladá sa spojením *nádobý sú presne datované r-ami*.

Na príslušnom mieste je pri slove *ražba* (tlačené obyčajne) heslo *razba* (tlačené polotučne). Forma so -z- sa pokladá teda za primárnu. Vyplýva to aj z toho, že forma na -z- sa uvádza v heslách *razenie*, -ia, *razený*, *raziaci* (stroj na raze-
nie peňazí), *raziť*.

Forma *ražba* so -ž- sa kvalifikuje ako „staršia“ a dokladá sa citátom z diela Dobroslava Chrobáka, nar. 1907 v Hybiach v Liptove. Doklad na formu so -ž- nie je teda starý. Formu so -ž- však autor nemohol počuť v Liptove. Naučil sa ju tak, ako sa mnoho iných autorov naučilo mnoho iných vecí.

Forma *ražba* je v slovenčine neústrojná. V dejových podstatných menách odvodených príponou -ba spoluhlásky -s-, -z- na konci slovesného základu zostávajú totiž bez zmeny: *kosiť* — *kosba*, *prosiť* — *prosba*, *hroziť* — *hrozba*, *voziť* — *vozba*, a teda aj *raziť* — *razba*. Bez zmeny je -s-, -z- aj v trpnom prídavku: *navoziť* — *navozený*, *zhroziť sa* — *zhrozený*, *prosiť* — *prosený*, *skosiť* — *skosený*. V tomto bode sa slovenčina odlišuje od češtiny, ktorá má v tomto type sloves v trpnom prídavku formy so zmenou s/š, z/ž: *kosit* — *košen*, *ohlásiť* — *ohlášen*, *ohrozit* — *ohrozen*, *vozit* — *vožen*, *razit* — *ražen*.

Avšak jednako v dejových podstatných menách utvorených príponou -ba aj v češtine práve tak ako v slovenčine sú spoluhlásky s, z, resp. aj t, d bez zmeny: *kosba*, *prosba*, *vozba*, *hrozba*, *hradba*, *sudba*.

Podstatné meno *ražba* a prídavné meno *ražebný* v češtine významovo súvisí so slovesom *raziť* a s trpným prídavkom *razený*, resp. s podstatným menom *razení*. V češtine forma *ražba*, *ražebný* je vlastne ojedinelá, výnimočná.

V slovenčine je forma *razba* odvodená priamo zo slovesného základu *raz-iť* a zaraďuje sa medzi pravidelne utvorené podstatné mená typu *hrozba* (od *hroz-iť*), *prosba* (od *pros-iť*) atď.

J. Štolc

SPRÁVY A POSUDKY

Slovenčina v textoch turistického ruchu

Dostal sa nám do rúk štatistický dotazník pre príslušníkov iných štátov prichádzajúcich do Maďarska. Zisťujú sa v ňom určité údaje, na ktoré má návštevník (turista) Maďarskej ľudovej republiky písomne odpovedať. Pri odchode z Maďarska treba vyplnený dotazník odovzdať orgánom hraničnej stráže. Štatistický dotazník vydal Ústredný štatistický úrad (Központi Statisztikai Hivatal) v maďarskom, slovenskom, ruskom a nemeckom jazyku.

Jazyková úroveň slovenského textu v spomenutom štatistickom dotazníku je veľmi nízka. Na druhej strane dotazníka je vysvetlenie, ako treba dotazník vyplniť, v takejto forme:

„Tento štatistický dotazník je potrebný, k spracovaniu údajov štatistiky cudzineckého ruchu, preto prosíme cudzích štátnych príslušníkov, prichádzajúcich do Maďarska, aby dotazník presne vyplnili a pri odchode odovzdali orgánom pohraničnej stráže.

Keď jedným cestovným pasom cestuje viac osôb, prosíme vyplniť za každú osobu — aj za dieťa — zvláštny dotazník, bez ohľadu na vek.

Na otázky označené hviezdou prosíme odpovedať podčiarnutím príslušného slova.

4. otázka. Prosíme vymenovať všetky miesta, kde ste sa zdržovali viac ako 48 hodín.

Dobu príchodu a odchodu vyplnia orgány pohraničnej stráže.“ O „štatistickom dotazníku“ sa hovorí aj na prvej strane, popri priezvisku sa tam žiada uviesť „prímenie“, v inej rubrike zasa „štátné“ občianstvo.

Z citovaného textu vidieť, že v niektorých prípadoch prekladateľ textu do slovenčiny „poslovenčil“ českú predlohu. Hovorí sa totiž o „štatistickom“ dotazníku [v texte „dotazníku“], hoci v spisovnej slovenčine sa spoluhláska *s-* v skupinách *st-*, *sp-* na začiatku slov cudzieho pôvodu zmenila na *š-*, napr. *študent*, *štýl*, *špekulácia*, *štatistika* a pod. Naproti tomu v spisovnej češtine sa na začiatku takýchto slov zachováva v pravopise i vo výslovnosti spoluhláska *s-*, napr. *student*, *styl*, *spekulace*, *statistika* a pod.* Vplyv inojazyčnej predlohy vidíme aj vo vyjadrení „dotazník je potrebný k spracovaniu údajov...“ V spisovnej slovenčine zvyčajne hovoríme, že *dotazník bude slúžiť*, resp. *poslúži na spracovanie údajov*.

Nedokonavé sloveso *cestovať* v spisovnej slovenčine má podľa SSJ význam „konať cestu nejakým dopravným prostriedkom, byť na cestách“. Môžeme cestovať vlakom, vozom, autom, loďou, lietadlom, na koni; po mori, po svete; do Prešova, na dovolenku; úradne, obchodne, súkromne; druhou triedou; na čierno, bez cestovného lístka a pod. Nemôžeme však *cestovať pasom*, pretože

* Podrobnejšie pozri PECIAR, Š.: Skupiny št, šp, šk — charakteristická črta slovenčiny. Kultúra slova, 6, 1972, s. 343—347.

podstatné meno *pas* nevyjadruje dopravný prostriedok. Slováci *cestujú na pas*, na doložku k občianskemu preukazu a pod.

Nedospelý človek do 15 rokov sa v slovenčine nazýva *dieta*, nie *dieta*. Podstatné meno *ohľad* sa v spisovnej slovenčine vyslovuje i píše so spoluhláskou *l*, teda nie *ohlad*, ale *ohľad*, *bez ohľadu*. V slovenčine hovoríme o čase príchodu a odchodu, nie o dobe odchodu a príchodu. V slovenčine je *meno*, nie „primenje“ (rozlišuje sa tu rodné alebo osobné meno a priezvisko).

Veľa chýb má uvedený text v kvantite. Na jednej strane sa v mnohých prípadoch namiesto dlhej samohlásky kladie krátka (napr. *dotazník* m. *dotazník*, *prosíme* m. *prosíme*, *cudzích* m. *cudzích*, *príslušníkov* m. *príslušníkov*, *príslušného* m. *príslušného*, *podčiarknutím* m. *podčiarknutím*, *hodín* m. *hodín*, *príchodu* m. *príchodu*), na druhej strane sa vyskytujú prípady nadbytočného používania kvantity (napr. *štátných* m. *štátnych*, *zvláštný* m. *zvláštny*, *štátne* m. *štátne*).

Je potrebné, aby prekladatelia cudzích textov do slovenčiny venovali aj v rámci medzištátneho turistického ruchu viacero pozornosti zachovávaniu pravidiel a zákonitostí spisovnej slovenčiny.**

J. Jacko

Terminologická a štylistická stránka publikácie so športovou tematikou

[L. Popluhár a kol.: Základy športového jazdenia na koni. Príroda, Bratislava 1972, s. 355.]

Hoci jazda na koni nepatrí medzi také rozšírené športy, ako je napr. futbal alebo hokej, predsa pokladáme za užitočné venovať v našom časopise pozornosť aj knižke s tematikou jazdecka. Možno na nej ukázať, ako sa slovenské vyjadrovanie dostáva do všetkých oblastí nášho života a ako sa tu riešia základné terminologické otázky.

Je známe, že jazdecký šport má dlhú tradíciu najmä v Anglicku. Preto si ešte aj dnes niektoré názvy z tejto oblasti uchovávajú anglickú podobu, napr. *steeple chase*, *bulfinch*, *handicap*, *handicaper*, *military*, *militarista*, *oxer*. Niektoré sa už postupne adaptujú, ako *kenter*, *rél*, pôvodne francúzske *šambón*, *kuloár*, *lonžovať*, *kavaleta*, *pasáž*. Niekedy sa popri sebe uvádza domáci, resp. zdomácnený názov i pôvodný anglický názov, napr. *ťažké prekážkové terénne dostihy* — tzv. *cross steeple chase*, *kuloár* i *couloir*, *kenter* i *canter*, *steepler*, i *stiplier*. Takéto kolísanie je síce pri ustaľovaní terminológie v novej oblasti prirodzené, ale aj tak ho treba obmedziť na najmenšiu mieru.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje dotváranie slovenskej terminológie v danej

** Poznámka redakcie: Na problém spomínaný v tomto príspevku upozornili redakciu nášho časopisu viacerí používatelia spisovnej slovenčiny. Informovali sme o tom kompetentné orgány a máme od nich prísľub, že sa urobí náprava.

oblasti. Názvoslovie chovu koní a anatómie je už v slovenčine vcelku ustálené, lebo už vyšlo viacero prác a učebníc z tejto oblasti. Pomerne ustálené sú aj názvy rozličných pomôcok, ako sú napr. sedlá a uzdy. V oblasti vyslovene jazdeckej terminológie treba spomenúť úspešný pokus ustáliť slovenské termíny pre veľmi špeciálne pojmy, napr. *prilnutie koňa*, *priestranný skok*, *priestornosť chodu* (je tu však otázka, či by tieto dva názvy nemali mať rovnaký základ), *priestupnosť koňa*, *chodivosť koňa*, *rozchod po jazdiarni* a pod. Zaujímavé sú termíny *zobranie*, *zhromaždenie*, zriedkavejšie aj *zostavenie koňa*, vyjadrujúce — dosť obrazne — istý stupeň koncentrovanosti. Osobitnú poznámku si zasluhuje termín *zajazdenie* a *zajazdenosť*; táto podoba sa v recenzovanej knižke zavádza ako ekvivalent nem. *Zugerittenheit*, no v praxi sa používa podoba *prijazdenosť*. Táto podoba je aj v Česko-slovenskom slovníku chovu koní, ktorý vydala Československá akadémia poľnohospodárskych vied r. 1970. Zdá sa, že v praxi sa dáva prednosť podobe *prijazdenosť* predovšetkým preto, lebo viac vyjadruje dosiahnutie istého stavu, kým podobou *zajazdenosť* sa kladie dôraz na proces (analógia je napr. v názvoch *zabehať*, *zábeh vozidla*).

Skôr z hľadiska štylistiky ako terminológie je zaujímavá tendencia využívať zhodné prívlastky v takých termínoch ako *skoková práca*, *tréningsová práca*, *klusová práca*, *tempová vytrvalosť*, *krokový oddych*. Zdá sa, že všetky takéto termíny majú mierne hovorový ráz.

Veľmi dôrazne treba pripomenúť nesprávne narábanie so slovesom *prevádzať*. Stará poučka o tom, že sloveso *prevádzať* sa nemá používať v rozličných menných výrazoch typu *prevádzať sústredenie*, chápe sa v recenzovanej knižke — zrejme ide o zásah redakcie — veľmi jednoducho, ba dovádza sa až ad absurdum, keď sa každé sloveso *prevádzať* nahrádza slovesom *predvádzať*, a to aj v takom spojení ako *prevádzať koňa* (napr. *predvádzať koňa 10 minút*). Prirodzene, v knižke sa vyskytuje sloveso *predvádzať* aj v svojom terminologickom význame, napr. v spojení *predvádzať koňa pred dostihom*.

Napokon treba upozorniť na niekoľko nesprávnych termínov. Ide o termín *nárt* namiesto *priehlavok*, *rákosie* namiesto *tŕstie*, *kamaše* namiesto *gamaše*, *hon* a *honebný cval* namiesto *poľovačka* a *poľovný cval*.

Na záver ešte niekoľko poznámok o štylistických neobratnostiach. Namiesto vyjadrenia *je možnosť zaradiť sa medzi špičky športových dostihových výsledkov* (s. 306) by sme odporúčali spojenie *zaradiť sa medzi špičkové* alebo ešte lepšie *medzi vrcholné výsledky*. Neobratná je veta *V poslednom čase sa niektoré profily prekážok upravili a tak sa stali prijateľnejšími pre ich zdolanie* (s. 306). Lepšie: *a tak sa dajú ľahšie zdolávať*. Iná veta: *Skok sa vyznačuje skôr poslušnosťou zvierata ako dostihovým významom* (s. 309). Lepšie by vyznela v takejto podobe: *Skok má význam skôr pre poslušnosť zvierata než pre dostih*. Neobratne sa vyjadruje pôvodca deja v takejto vete: *Koňa poháňame stále dopredu, prípadne i použitím biča zozadu tretím jazdcem* (s. 314). Náprava by sa dosiahla, keby sa použila vedľajšia veta: *Koňa poháňame stále dopredu, prípadne aj tak, že tretí jazdec ho poháňa bičom zozadu*.

Práve na takýchto príkladoch vidieť, že kniha je dielom viacerých autorov a že redakcii sa nie vždy podarilo jednotlivé kapitoly zjednotiť a štylisticky upraviť.

J. Horecký

SPYTOVALI STE SA

Uspokojiť sa. — Vysokoškôľák z Tomášoviec: „Nie som spokojný so slovesom *spokojiť sa*. Počul som ho nedávno v spoločnosti v takejto vete: *Musíte sa spokožiť so šálkou lípového čaju*. Tvrdil som, že sloveso *spokojiť sa* má nesprávnu podobu a že sa má hovoriť *uspokojiť sa*. Mal som pravdu?“

Keď počujeme alebo čítame sloveso *spokojiť sa*, máme dojem, že je akési neúplné, akoby mu voľačo chýbalo. To preto, lebo náš jazykový cit je naučený na ustálenú, zaužívanú (bežnú) podobu *uspokojiť sa*. Pôvodná predpona *s-* v základe *spokoj-* sa už totiž nepocituje ako dosť výrazná, a preto sa základ *spokoj-* v spisovnej slovenčine zvýrazňuje predponou *u-*; len pomocou nej nadobúda svoj pravý, diferencovaný význam. Takto potom sloveso *uspokojiť sa* vstupuje v jazykovom povedomí do priameho významového vzťahu s prídavným menom *spokojný*.

S pôvodným základom *pokoj-* súvisia teda dve dvojice slovies: *pokoj (spokojný) — upokojiť sa*; *pokoj (spokojný) — uspokojiť sa*. Výzva *Upokojte sa!* (adresovaná skupine) značí „Buďte pokojní!“ (nebuďte nazlostení, rozrušení, nervózni, nekričte) a výzva *Uspokojte sa!* značí „Buďte spokojní!“ (napr. nepýtajte viacej; to, čo ste dostali, pokladajte za dosť).

Sloveso *uspokojiť sa* je podľa vidu dokonavé a jeho nedokonavým náprotivkom je *uspokojovať sa* (porov. podľa hláskovej podoby, ale aj podľa významu podobnú, no predsa odchodnú dvojicu *upokojiť — upokojovať [sa]*).

Tvrdenie, že sloveso *spokojiť sa* v dnešnej spisovnej slovenčine neobstoí, je oprávnené. Východisková veta mala správne znieť: *Musíte sa uspokojiť so šálkou čaju*. (Slovník slovenského jazyka neprimerane kvalifikuje sloveso *spokojiť sa* ako trocha zastarané.)

G. Horák

O názve obce Sľažany. — J. Mikeis zo Sľažian nás v liste požiadal, aby sme mu vysvetlili, prečo sa v názve obce Sľažany vyslovuje a píše mäkké *ľ*.

Sľažany patria medzi najstaršie historicky doložené obce na Slovensku, lebo sa spomínajú ako obec už v listine z roku 1156. Neskôr sa pôvodná obec rozdelila na Dolné Sľažany a Horné Sľažany a až v roku 1960 sa obidve časti opäť zlúčili. V miestnom nárečí neexistuje mäkké *ľ*, názov obce znie *Slažany*, rovnako ako *lavý (lavý)*, *plúca (plúca)* a pod. Názov Sľažany sa písal s tvrdým *l* až do roku 1948, teda *Dolné Slažany* (predtým aj *Veľké Slažany*), *Horné Slažany* (predtým aj *Malé Slažany*). Do roku 1918 maďarská podoba názvu bola *Szeleszény (Nagyszelezsény, Kisszelezsény)*, rovnako ako neďaleká a približne rovnako stará obec Slepčany sa po maďarsky nazývala *Szelepcesény, Klačany Kelecsény* a pod.

Názov obce Sľažany z roku 1156 má podobu *Scelemsan*, ďalšie staré doklady sú z roku 1209 *Zelesen*, 1229 *Scelecen* (podľa publikácie Codex diplo-

maticus et epistolaris Slovaciae, tomus I. Red. R. Marsina. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1971, s. 79 — r. 1156, 126 — r. 1209, 254 — r. 1229, 420 — index). V najstaršom doklade z roku 1156 je zachytené do starej maďarčiny adaptované najstaršie znenie názvu s praslovanskou nosovou samohláskou *ę* (*Scelemsan* = *Selenžan = *Slęžany*). Možno to názorne porovnať aj s najstaršími dokladmi názvu obce Slepčany (1164/1165, 1229 *Selepchen*, 1209 *Celepse*n, 1234 *Zelepchen* = *Selepčen = *Slepčany*).

Podľa výkladu maďarského slavistu I. Kniezsu i podľa nestora slovenskej jazykovednej slavistiky J. Stanislava (Slovenský juh v stredoveku I. Martin, Matica slovenská 1948, s. 368; aj v osobitnej štúdií Po stopách Slezákov na Slovensku. In: Adolfu Kellnerovi. Sborník jazykovědných studií. Red. J. Bělič. Opava, Slezský studijní ústav 1954, s. 174—175) názov *Slažany* (<*Slęžany*) svedčí o starobyľom osídlení obce zo Sliezska. Podnet na utvorenie názvu dali najstarší osadníci zo Sliezska, t. j. Slezania, resp. podľa ich mena sa vytvoril aj miestny názov. Postup pri vzniku názvu bol pravdepodobne takýto: *Slęz-janin* (= Slezan, Slezák), pl. *Slęz-jane*, ako napr. v ruských slovách *Slavianin* — pl. *Slaviane* (Slovan), *graždanin* — pl. *graždane* (občan) *dvorianin* — pl. *dvoriane* (šľachtic). Z obyvateľského mena *Slęzjane* > *Slęžane* vznikol názov osady, ktorý sa ako zemepisný názov osídleného objektu prehodnotil na neživotné podstatné meno a po zániku nosovosti vznikla podoba *Slāžāny*, z ktorej sa v miestnom západoslovenskom nárečí vyvinul dnešný nárečový názov obce *Slažany*.

Vo väčšine stredoslovenských nárečí a v spisovnej slovenčine je na mieste praslovanskej hláskovej skupiny *lę* skupina *la* s mäkkým *l*. Príkladov možno uviesť viac: *tela* (<*telę*), *klačať* (<*klečati*), *hľadať* (<*ględati*), *hľadiať* (<*ględęti*) atď.

Aj staršie skupiny *la*, *le*, *lě* sa vo väčšine stredoslovenských nárečí vyvinuli na skupiny *la*, napr. *lan*, *lahký*, *lad*, *noctah*, *lavý*, *kľavý*; v niektorých nárečiach je aj *boľasť* (bolesť), *bľadý* (bledý) a pod.

Na záver možno zhrnúť. Podoba *Slažany* s mäkkým *l* je náležitá a správna, utvorená podľa zákonitostí spisovného jazyka. Podobu *Slažany* možno hodnotiť ako miestnu, nárečovú. V úradnom názve obce sa uplatňuje spisovná podoba *Slažany*.

M. Majtán

KUL TURA SLOVA

KULTÚRA SLOVA, časopis pre jazykovú kultúru a terminológiu. Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV. Ročník 7, 1973, číslo 6. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Grafická úprava Oto Takáč. Technická redaktorka Marta Paráková. Vychádza desaťkrát ročne. Ročné predplatné Kčs 30.—, jednotlivé čísla Kčs 3.—. Rozširuje Poštová novinová služba. Objednávky a predplatné prijíma PNS — ústredná expedícia tlače, administrácia odbornej tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48. Možno objednať aj na každom poštovom úrade alebo u doručovateľa. Objednávky zo zahraničia vybavuje PNS — ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII. Vytlačili TSNP, závod Ružomberok. Povoľené výmerom SÚTI 7/11.

Distributed in the Socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia. Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, N. V., Periodical Trade, 54 Warmoesstraat, Amsterdam, Netherlands.

© by Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1973.

Cena Kčs 3,—